

Ștefan Niculescu, așa cum l-am cunoscut

- 90 de ani de la naștere

Un om profund religios

Ștefan Niculescu a fost un om profund religios, hotărât să creadă în Divinitate infinit mai mult decât în realitate. (Și oare ce este mai important: idealitatea în care ne scufundăm nesmintiți sau realitatea care ne presează până la destrămarea?). Totuși, Puiu Niculescu nu s-a lăsat purtat de etică dincolo de estetică. Cu toate că a urât minciuna, fie ea prin promisiune, omisiune, diversiune ori distorsiune, și-a imaginat un Hamlet pe dos, cu certitudini deontologice și o rară elocvență a spiritului de finețe; în nici un caz nu l-a căutat în „posibilul trăit”. Nu a fost nicicând un maniac al informațiilor uscate, nepierzând îndeobște legătura cu sine, fapt pentru care performanțele progresului tehnic, științific, economic n-au avut de ce să-i camufleze „pagubele” sufletești. De fapt, nici nu a suferit atare pagube. A asistat terifiat cum civilizația, vorba lui Nietzsche, vrea altceva decât cultura, cum la noi s-a ajuns la disprețuirea culturii înainte de a beneficia, cât de cât, de civilizație. A înțeles perfect cum cultura a funcționat în opoziție instinctivă față de cenușiul și obscurantismul ideologic din comunism. Atunci cultura

luciditatea de care suferea cu o impresionantă demnitate. În viață (cu toate că s-au petrecut și evenimente nu tocmai avuabile), ca și în creație (unde tatonările, provocările, retractilitățile au fost și ele prezente) s-a ghidonat permanent după bunul-gust, bunul-simț și buna cuviință. Oroarea de ridicol l-a ferit de ipocrizie, precum și de absența măsurii. A dorit cu măsură, a îndrăznit cu măsură, a iubit cu măsură... Toate acestea pentru că Ștefan Niculescu a fost un om profund religios!

Liviu DĂNCEANU

Un chip eminent solar

L-am cunoscut pe Ștefan Niculescu în mai multe etape. Mia întâi, în anii de liceu (prin 1978), pe când nici nu știam că există, într-o librărie din Ploiești am dat peste partitura Triplum II - clarinet, violoncel și pian (1972). Cred că era pentru prima oară când vedeam o partitură având și aspecte grafice moderne. Am parcurs-o cu elanul curiozității. Muzica aveam s-o ascult mult după aceea. Câțiva ani mai târziu, în 1980, pe când mă pregăteam cu Constantin Simionescu pentru admiterea la compoziție, s-a întâmplat ca, în foaierul sălii Radio, grăbit să nu întârzi la concert, aproape să mă ciocnesc de un bărbat cu o respectabilă atitudine de seninătate și politețe. Câteva clipe ne-am privit oarecum cercetător, unul pe celălalt. Brusc, am simțit fiorul unei tresăriri lăuntrice... Era în seara când maestrului avea să i se inaugureze sonor Simfonia a 2-a „Opus Dacicum”. Habar nu aveam în clipa aceea că mă preîntâlnisem cu cel care avea să-mi marcheze profund natura și conștiința profesiei mele de-o viață. Am reținut însă, și-l văd și acum ca aievea, chipul acela de o *solaritate olimpică*. Curând, după efectuarea stagiului militar cu termen redus, proaspăt sosit în Conservator (actualul UNMB) aveam să fiu întrebat de secretara secției (D-na Galiș) dacă sunt de acord să fiu repartizat la clasa maestrului Ștefan Niculescu. Nu aveam vreo

era un antidot. Și un refugiu. Un mod de a ne apăra, cât se putea, viața interioară. În „libertate”, când și-a pierdut caracterul subversiv, interesul pentru cultură s-a prăbușit. Am tăifășuit de mai multe ori despre confruntarea cu perspectiva morții, despre fazele pe care le parcurge frisonul dispariției fizice: neîncrederea, revolta, angoasa, depresia, acceptarea. De fiecare dată am avut impresia că se află în cel din urmă stadiu, sugerându-mi că moartea nu e o problemă „filosofică” ci una ce ține strict de eschatologie. Poate de aceea, uneori, etala reflexe defensive capabile să-i zgândărească

prejudecată în acest sens și am răspuns că voi considera oportună oricare dintre soluțiile care mi se propun. (Mai târziu am aflat că Ștefan Niculescu își exprimase deja opțiunea pentru singurii cei doi băieți intrați în acel an - eram coleg cu Adrian Nichiteanu). Odată cu anii de ucenicie în Conservator a început, în fond, îndelungatul proces, anevoios uneori, al întâlnirii cu Maestrul. Cu timpul, grație unei pedagogice perseverențe și creștinești răbdări ale sale, ucenicul i-a devenit coleg de breaslă (și câtă onoare!), partener de dialog (și câte revelații de substanță!), prieten (și câtă exemplaritate de conștiință!).

Exterior, procesul a durat până la întoarcerea sa în planul dintru care am simțit mereu că provine. Pentru mine însă (cel rămas prezumtiv neîntregit), întâlnirea noastră continuă launtric, întrucât prezența maestrului Ștefan Niculescu n-a încetat să-mi nutrească spiritul, călăuzindu-mă discret și atât de iluminativ!...

George BALINT

Cum l-am cunoscut pe Ștefan Niculescu

În 1981 eram în clasa a XII-a la Liceul de Muzică „George Enescu” și doream să dau la Conservator la Compoziție. Mă pregătisem foarte temeinic la armonie și compoziție și mă simțeam gata pentru un examen greu, cu o concurență foarte mare. Aveam un dosar destul de consistent cu piese în formă de lied și de rondo, cu variațiuni, toate în stil clasico-romantic, lucrări scrise „corect”. Cu câteva luni înainte de examen, părinții mei au socotit să-mi prezint „portofoliul” de creație câtorva dintre personalitățile componistice care predau în Conservator (actuala UNMB). Așa am ajuns și la maestrul Ștefan Niculescu. Ne-am întâlnit la Conservator în sala 20, cred, cea de la parter, din corpul C. Dl. Niculescu era o figură distinsă, luminoasă, plină de bunăvoință. Cu relativă timiditate în fața așa unui maestru, dar cu oarecare siguranță de sine dată de dosarul meu destul de grosuț și scris frumos, am expus producțiile mele, așteptând încuviințarea și, eventual, laudele Profesorului. Dar, spre surprinderea mea și a tatălui meu, care mă însoțea, maestrul nu zicea nimic. Era un fel de „da” de conveniență”, dar concluzia era, pe cât de neașteptată, pe atât de gravă: nu merge, nu e bine! Era clar: nu sunt bun de compoziție. Nu înțelegeam ce se întâmplă și dacă mai era ceva de făcut. În fine, ne pregăteam să plecăm, deja îmi împachetam „operele”, când tatăl meu a avut o idee, care mi s-a părut cea mai proastă posibilă. El știa că afară de lucrările de dosar eu mai aveam diverse alte încercări muzicale, improvizații libere, care nu respectau nicio regulă învățată, „gândul mâții”, cum se zicea la noi în familie. Astfel de emanații nesistematice trecuseră demult în desuetitudine, de când m-am apucat serios de compoziție. Și zicea: „arată și piesa în verde!”. Piesa „în verde” era o fantezie, numită „Reverie”, în care se îmbina o atmosferă diafan-impresionistă, cu niște pentatonii hemitonice, de inspirație zen, totul într-o mișcare rubato. Compoziția, scrisă în creion pe două pagini, era mângălită – altfel nu pot să spun – cu un creion verde, afară de o zonă, unde folosisem creionul roșu. Era, cum se zice, o „piesulică”, nimic de luat în seamă. Mi-era cam rușine, dar la insistențele tatălui meu, și poate ale maestrului, am scos-o din geantă și am cântat-o cum îmi plăcea mie. Și iată, o și mai mare surpriză: maestrul Niculescu era încântat. „Asta da! Asta m-a convins!” Puteam să fac compoziție. Abia în acea încercare timidă, care nu avea nicio urmă de școală, vedea el ceva care făcea să merit încrederea

lui. Așadar, în ceva „reusit” din punct de vedere tehnic, bine articulat, subscris unor reguli clare, clasicizante, el nu vedea nimic semnificativ, iar în ceva nefinisat, nestudiat, lipsit de o rigoare conceptualizată, vedea o perspectivă pentru viitor. Era un mod atent de a se raporta la muzică, căutând nu doar ordinea muzicală, sistemul, ci și, mai ales, sensibilitatea și intuiția muzicală. Mai târziu, într-un interviu va afirma câteva lucruri edificatoare pentru felul în care vedea el lucrurile: *Sunt deopotrivă pentru și împotriva ideii de sistem. Și azi, ca în toate timpurile sau la toate culturile – e vorba în special de*

arta cultă –, se simte nevoia de sistem, în sensul cel mai larg: o bază consolidată pe care imaginația să poată clădi liber.

Primisem, așadar, un vot de încrederea tardiv și, deja, nesperat. Am nădăjduit, apoi, că mă va lua la clasa lui de compoziție, dar nu avea locuri libere, și așa am ajuns la Stroe, apoi la Vieru. Însă, legătura abia începută avea să continue peste ani. Un alt vot de încredere va veni peste 12 ani, când, cu ocazia primirii premiului Herder, m-a propus ca bursier la Viena. Și încă de multe alte ori am beneficiat de acest credit. Vreau să cred că nu îi voi fi înșelat nici atunci și nicicând această mare încredere!

Nicolae TEODOREANU

Exercita asupra ființei mele fascinația labirintului

O figură impozantă, puternică și altruistă care exercita asupra ființei mele de atunci (încă novice în anii facultății), fascinația labirintului: pe de-o parte, magnetismul captivant al demersului căutător, sinuos, imprevizibil, când umbros când luminous, precum deltele cu noduri și ventre ale *eterefoniiilor* sale; pe de altă parte, luciditatea implacabilă, uneori chiar tăioasă a